

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΙ ΟΓ' - ΟΔ'

ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟΝ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

ΤΩ ΚΑΘΗΓΗΤῃ ΝΙΚΟΛΑΩ Β. ΤΩΜΑΔΑΚῃ

Προέδρῳ τῆς Ἑταιρείας καὶ διευθυντῇ τοῦ περιοδικοῦ αὐτῆς

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΥΡΤΙΔῆ
1972-1973

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΤΡΕΙΣ ΔΙ'ΝΩΣΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΟΥΓΓΡΟΒΛΑΧΙΑΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ

Ἀπὸ τὴν πλούσια ἀλληλογραφία τοῦ μητροπολίτη Ἰγνατίου, ποῦ διασώθηκε σὲ διάφορα ἀρχεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ στὸ Ἴξωτερικό, δημοσιεύτηκε ἓνα μεγάλο μέρος, καὶ πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια ὁ ἀκούραστος ἐρευνητὴς καθηγητὴς Ἐμμ. Γ. Πρωτοφάλης ἐξέδωκε δύο πολύτιμους τόμους. Στὸν πρῶτο τόμο (Ἀθήναι 1958), ἀσχολεῖται ἐν ἐκτάσει μὲ τὴ βιογραφία καὶ τὴν ἐξαιρετικὴ δρᾶση τοῦ πνευματικοῦ πατέρα καὶ προστάτη τῶν νέων Ἑλλήνων καὶ Βλάχων ποῦ σπούδαζαν στὸ ἐξωτερικό, ἐνῶ στὸν δεῦτερο τόμο (Ἀθήναι 1964), δημοσιεύει πολυάριθμες ἀνέκδοτες ἐπιστολές καὶ ἄλλα κείμενα ἀπὸ διάφορα ἀρχεῖα τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας.

Ἔιχαμε τὴν εὐτυχία νὰ βροῦμε στὸ Βουκουρέστι, στὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους καὶ στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας τρεῖς ἄγνωστες ἐπιστολές, οἱ ὁποῖες περιέχουν ἐξαιρετικῆς σημασίας στοιχεῖα, ποῦ ρίχνουν νέο φῶς γιὰ νὰ γνωρίσωμε καλύτερα τὴ δρᾶση τοῦ μητροπολίτη Ἰγνατίου. Ἀλλὰ προτοῦ μιλήσωμε γι' αὐτὲς τὶς ἐπιστολές, θέλομε νὰ συζητήσωμε μερικὰ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴ δρᾶση τοῦ Ἰγνατίου, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴ γνώμη μας, δὲν ἔλαβαν τὴν κατάλληλη λύση.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Ἰγνάτιος, στὸ σύντομο διάστημα τῆς ἀρχιερατείας του στὴ Μητρόπολη Οὐγγροβλαχίας, συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ σπουδαῖα πνευματικὰ ἰδρύματα. Στὶς 7 Ἰουλίου 1810 ἔδρυσεν τὴν Ἑλληνο-δακικὴ Φιλολογικὴ Ἑταιρεία, ἣ ὁποία εἶναι ἡ πρώτη φιλολογικὴ ἑταιρεία τῆς Ρουμανίας καὶ στὴν ὁποία ἦσαν μέλη, μεταξύ ἄλλων, οἱ Ρουμάνοι βογιαῖροι Grigorie Brăncoveanu, Gheorghie Slătineanu, Nestor Craiovescu, οἱ γιατροὶ Σὺλβεστρος Φιλίτης, Κωνσταντῖνος Καρακάσης, Μιχαήλ Χρισταρῆς, οἱ καθηγητὲς Κωνσταντῖνος Παρδαλάχος, Ἀθανάσιος Βογορίδης, Νικόλαος Πίκολος. Ἡ Ἑταιρεία ἐξέλεξε καὶ ἀντεπιστέλλοντα μέλη, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς, καθὼς καὶ οἱ φιλέλληνες Ἰησοὶ καὶ Κορί-

ταρ¹. Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας ἦταν ὁ ρουμάνος Γεώργιος Σλατινιάνος (ὄχι Κλατινιάνο, ὅπως τὸν γράφει ὁ Πρωτοψάλτης).

Ἡ δράση τοῦ μητροπολίτη Ἰγνατίου εἶναι στενὰ συνδεδεμένη καὶ μὲ τὸ σχολεῖο τοῦ Βουκουρεστίου, τὸ ὁποῖο διοργάνωσε καὶ ὠνόμασε Λύκειο².

Τοὺς «Κανόνες καὶ Νόμους τῆς Ἑταιρείας» τοὺς ἔγραψε καὶ τοὺς παρουσίασε ὁ ρουμάνος νομικὸς Νέστορ Κραγιοβέσκου, μέλος τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος κατόπιν διορίσθηκε καθηγητὴς τῆς Νομικῆς στὸ Λύκειο τοῦ Βουκουρεστίου. Ὁ Πρωτοψάλτης γράφει ὅτι «δυστυχῶς ὁ Κανονισμὸς τῆς Ἑταιρείας δὲν ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῆ, οὐδ' ἄλλως πῶς ἐσώθη οὗτος μέχρις ἡμῶν, καθ' ὅσον γνωρίζω»³. Ὅμως σὲ μιά του ἐπιστολὴ (20 Φεβρουαρίου 1811) ὁ Καποδίστριας, ποὺ ἐκτιμοῦσε πολὺ τὸν Ἰγνάτιο καὶ τὴ δράση του, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸν κανονισμὸ τῆς Ἑταιρείας, καθὼς καὶ τὰ κείμενα τῶν λόγων του, ποὺ ἐξεφώνησε στὸ Λύκειο τοῦ Βουκουρεστίου, τὰ παρουσίασε στὸν Τσάρον Ἀλέξανδρο Α', ὁ ὁποῖος τὰ βρῆκε πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ ὅτι ὁ μαρκήσιος Μομορι τὰ εἶχε ἤδη στείλει σὲ μιά ρωσικὴ ἐφημερίδα γιὰ νὰ δημοσιευθοῦν. Φαίνεται ὅτι δημοσιεύθηκαν στὴ «Journal du Nord» γιὰτὶ στίς 18 Μαρτίου ὁ Καποδίστριας ἔγραψε στὸ φίλο του Ἀλέξ. Σπούρτζα ὅτι τοῦ εἶχε στείλει πρὸ πολλοῦ τοὺς κανονισμοὺς τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου τοῦ Βουκουρεστίου, καθὼς καὶ ἄλλες ἐργασίες τοῦ Ἰγνατίου, καὶ τώρα τοῦ στέλνει ἕνα μέρος αὐτῶν τῶν ἐργασιῶν ποὺ δημοσιεύθηκαν στὰ γαλλικὰ στὴ «Journal du Nord»⁴.

1. Ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴν Ἑταιρεία βλέπε Nestor Gamarian o, Sur l'activité de la «Société littéraire gréco-dacique» de Bucarest (1810 - 1812), «Revue des études sud-est européennes» IV, 1968, ἀρ. 1, σσ. 39 - 54. Ἐμ.μ. Πρωτοψάλτης, ἐνθ' ἄνωτ., I, σσ. 97 - 109.

2. Ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος εἶχε πλούσια δράση στὸ Βουκουρέστι καὶ ὁ σύγχρονός του ἱστορικὸς Διονύσιος Φωτεινὸς γράφει μὲ λύπη ὅτι ἡ ἀναχώρηση τοῦ μητροπολίτη ἦταν ἐγκατάλειψη θεία γιὰ τὴν ἐπαρχία, ἡ ὁποία αὐστηρήθη ἐν ταύτῃ ἀξίου ποιμένος προστάτου θερμοῦ καὶ πατρὸς φιλοστόργου» (Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, Β', Βιέννη 1818, σ. 530). Ἀποροῦμε ὅμως πῶς ὁ Alex. Marcu μπόρεσε νὰ γράψῃ ὅτι ὁ Ἰγνάτιος κατὰ τὴ διαμονή του στὸ Βουκουρέστι ἀδὲν πολυφρόντισε νὰ ὑποστηρίξῃ μιά πνευματικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ κίνηση» (Un student român la Pisa și Paris între 1820: Simion Marcovici [Ἕνας ρουμάνος φοιτητὴς στὴ Πίζα καὶ στὸ Παρίσι κατὰ τὸ 1820: Σιμεὼν Μάρκοβιτς], Βουκουρέστι 1929, σ. 16.

3. Ἐμ.μ. Πρωτοψάλτης, ἐνθ' ἄνωτ., I, σ. 101.

4. Σ.π. Θεοτόκης, ἼΙ ἔθνικὴ συνείδησις τοῦ Καποδιστρίου καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, Ἱερατικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τόμ. 7, 1932, σ. 137.

Τῇ δημοσίευσί τους τὴν πληροφορήθηκαν ἀμέσως οἱ μυστικοὶ πράκτορες τοῦ Metternich. Ὁ Π. Λάιτς ἀναφέρει ὅτι μιὰ μυστικὴ ἐκθεση αὐστριακοῦ μιλεῖ γιὰ τὴν ἀξιόλογη μόρφωση τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῇ διαφωτιστικῇ δράσει του καὶ ὅτι «μιὰ πραγματεία τοῦ Ἰγνατίου γιὰ τὴ Φιλεκπαιδευτικὴ (ἤτοι Φιλολογικὴ) Ἑταιρεία τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ὁ λόγος ποὺ ἐξεφώνησε πρὸς τὸ Ρῶσο στρατηγὸν Kamenskyn δημοσιεύτηκαν στὰ 1811 στὴ «Journal du Nord»¹. Μιὰ ἔρευνα στὶς βιβλιοθήκες τῆς Ρωσσίας πιστεύομε ὅτι θὰ μᾶς διαφωτίσῃ ἀρκετά.

Ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας τῆς Βιέννης, γιὰ τὴν ὁποία γράφει πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα ὁ Ἐμμ. Πρωτοψάλτης (I, σσ. 127 - 150), καὶ ἰδιαιτέρα γιὰ τὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξε στὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία τῆς Βιέννης εἶχε ὅμως καὶ ἓνα πολιτικὸ ρόλο καὶ γι' αὐτὸ ἀνησύχησε πολὺ ὁ μισέλληνας Metternich, ὁ ὁποῖος διέταξε τοὺς μυστικούς του νὰ παρακολουθοῦν τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας καὶ προπάντων τὸν μητροπολίτη Ἰγνάτιο. Δὲν νομίζομε, ὅπως γράφει ὁ Πρωτοψάλτης, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος καὶ ὁ Καποδίστριας «τὴν πολιτικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν κρατικὴν σύνταξιν τῶν Ἑλλήνων κατέλιπον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ χρόνου» (I, σ. 150). Δὲν μποροῦμε ν' ἀρνηθοῦμε ὅτι ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία τῆς Βιέννης δὲν εἶχε κοντὰ πρὸς διαφωτιστικὸ σκοπὸ καὶ ἓνα πολιτικὸ καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε μιὰ συνεργασία μεταξὺ τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας καὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας γιὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴ καὶ πολιτικὴ ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ τὰ ἴδια πρόσωπα ποὺ ἐργάζονταν στὴν πρώτη Ἑταιρεία ἦσαν οἱ ἀφανεῖς ἀρχηγοὶ στὴ δεύτερη.

Ὁ Πρωτοψάλτης, μιλιῶντας γιὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Ἰγνατίου ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, ἀποφεύγει νὰ σημειώσῃ καὶ τὴν ἡμερομηνία. Ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι ἱστορικοὶ τὴν ἀγνοοῦν ἢ μᾶς δίδουν λανθασμένη ἡμερομηνία, ἄς σταματήσωμε λίγο σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Στις 8 Αὐγούστου 1812 ὁ μητροπολίτης (ὀυγγροβλαχίας) ἔγραφε ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι πρὸς τὸ ναύαρχο Γαιτσακὼφ ὅτι, ἀφοῦ «a daigné donner son constantement définitif pour que je puisse quitter Bukarest, je me suis occupé de tous mes préparatifs de voyage et j'espère être après demain en état de me mettre en route pour Vienn»². Ὁ Ἰγνάτιος τελείωσε σύντομα τίς προετοιμασίες τοῦ τα-

1. Γεώργιος Λάιτς, Ἀνέκδοτες ἐπιστολές καὶ ἔγγραφα τοῦ 1821. Ἱστορικὰ δοκουμενὰ ἀπὸ τὰ αὐστριακὰ ἀρχεῖα, Ἀθήνα 1958, σ. 27.

2. Ἐμμ. Πρωτοψάλτης, ἐνθ' ἄνωτ., II, σ. 46.

Ξιδιού του και μετά δύο ακριβώς ημέρες, όπως έγραφε στον Τσιτσάκωφ, εγκατέλειψε το Βουκουρέστι. 'Ο Alexandru Geanoglu Lesviodaes, ο οποίος σύναξε από τα αρχεία της Μητροπόλεως Βουκουρεστίου πολύτιμο υλικό για την ιστορία της Ρουμανικής 'Εκκλησίας, γράφει ότι ο 'Ιγνάτιος εκυβέρνησε την Εκκλησία της Ούγγροβλαχίας από τις 5 Μαΐου 1810 έως τις 10 Αύγουστου 1812¹. 'Ο Lesviodaes μās δίδει την ακριβή ημερομηνία της αναχωρήσεως του 'Ιγνατίου από το Βουκουρέστι. Τη δεκάτη Αύγουστου μās την επιβεβαιώνει και ο ίδιος ο 'Ιγνάτιος, ο οποίος από τη Βλαχία πέρασε στην Τρανσυλβανία και έμεινε μερικές μέρες στο Σιμπίου ('Ερμανστάτ). 'Απ' εδω έγραψε στις 21 Αύγουστου μια επιστολή προς τον μητροπολίτη Δοσίθεο Φιλίτη, που δημοσιεύουμε παρακάτω, στην οποία γράφει ότι εστάθη στο Βουκουρέστι «είκοσιεπτά μῆνες», εάν νά ήθελε, με την πληροφορία αυτή, νά πιστοποιήση τὰ γραφόμενα του ρουμάνου ιστορικού. "Ωστε στις 10 Αύγουστου 1812 ο 'Ιγνάτιος εγκατέλειψε το Βουκουρέστι και ἡ ἡμερομηνία αὐτή πρέπει νά γίνῃ γνωστή στους Ἕλληνας και Ρουμάνους ιστορικούς².

Πότε έφθασε ο 'Ιγνάτιος στη Βιέννη; 'Ο Πρωτοψάλτης λέγει ότι «ο 'Ιγνάτιος έφθασεν εις Βιέννην μετά του μεγάλου μπάνου Κωστάκη Γκίκα περί τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἢ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1812» και προσθέτει: «τουτο εικάζω εκ του γεγονότος ότι ἡ ἀστυνομία της Βιέννης, ἣτις διετάχθη ὑπό της καγκελλαρίας (Hof- und Staats Kanzley) νά παρακολουθῆ αὐτὸν ἀγρύπτως, ἐτέθη ἐπὶ τὰ ἔχνη του ἀπό της 3 Ὀκτωβρίου 1812, ὅτε ἐξεδόθη ἡ πρὸς τουτο διαταγή» (I, σ. 122). Νομίζομε ότι ο 'Ιγνάτιος εἶχε φθάσει νωρίτερα στη Βιέννη. Στο Σιμπίου της Τρανσυλβανίας πιστεύομε ότι δὲν έμεινε πολλές μέρες και ότι κατὰ τὰ τέλη Αύγουστου ἢ ἀρχὲς Σεπτεμβρίου του 1812 βρισκόταν ἤδη στη Βιέννη. 'Ο Γ. Λάιος ἀναφερόμενος στην ἀφιξή του 'Ιγνατίου στη Βιέννη γράφει ότι «ο 'Ιγνάτιος ἀμέσως μετά τὴν ἀφιξή του στη Βιέννη έκαμε επίσκεψη ἐθιμοτυπίας στο Μέντερνιχ και ἦλθε

1. Alexandru Geanoglu Lesviodaes, *Istorie bisericosacă...* ('Εκκλησιαστική Ιστορία...), Βουκουρέστι 1845, σ. 409.

2. 'Ο ἀρχιερέας Genadie Craioveanu γράφει ότι ο 'Ιγνάτιος έμεινε στη Μητρόπολη Ούγγροβλαχίας ἀπό τις 15 Ἰανουαρίου 1810 έως τις 16 Δεκεμβρίου 1812 (*Condica Sfintă*, Βουκουρέστι 1886, σ. 341). 'Ο N. Jorga περιορίζεται νά ἀναφέρῃ ότι ο 'Ιγνάτιος, μετά τὴν εἰρήνην του 1812, πέρασε στην Ἰταλία, στην Πίζα (*Istoria bisericii românești*, τόμ. II, Βουκουρέστι 1932, σ. 215).

σέ έπαφή με τούς έπιφανέστερους «Έλληνες τής Βιέννης»¹, αλλά δυστυχώς δέν δίδει καμμιά σχετική ήμερομηνία. Ίσως νά έχη άρχειακά στοιχεία και νά όρση με άκρίβεια τήν άφιξη του Ίγνατίου στη Βιέννη.

Έπειδή άσχοληθήκαμε με τίς ήμερομηνίες τής άναχωρήσεως από τó Βουκουρέστι και τής άφίξεώς του Ίγνατίου στη Βιέννη, άς σταματήσωμε λίγο και στην ήμερομηνία τής άφίξεώς του στη Πίζα. Ο Πρωτοψάλτης γράφει ότι άδέν είναι σαφές πότε άκριβώς μετόχησεν εις Πίζαν ο Ίγνάτιος, αλλά φθάνει στη συμπέρασμα, βασιζόμενος σέ μιá έπιστολή του Άνθίμου Γ'αζή, ότι «όπωσδήποτε εύρίσκετο εις τήν πόλιν ταύτην (Πίζαν) κατ' Οκτώβριον του 1815»². Ορθά βέβαια προσδιορίζει τó μήνα Οκτώβριο, αλλά έπειδή ó μήνας έχει 31 μέρες, θά προσπαθήσωμε νά περιορίσωμε τήν άφιξή του σ' ένα πιό σύντομο διάστημα. Ξέρομε ότι στις 19 Οκτωβρίου του 1815 ó Ίγνάτιος είχε φθάσει στη Πάδουα, ταξιδεύοντας για τήν Πίζα και παρακολουθοΐνταν άυστηρά από τήν άστριακή άστυνομία³. Στις 26 Οκτωβρίου ó Ίγνάτιος έγκατέλειψε τήν Πάδουα, και πιστεύομε ότι γρήγορα έφθασε στην Πίζα, άν δέν σταμάτησε περισσότερες μέρες στη Φλωρεντία. Όπως και άν έχη τó ζήτημα, μπορούμε νά όρίσωμε με μεγαλύτερη άκρίβεια τήν άφιξή του στην Πίζα, δηλαδή κατά τά τέλη του μηνός Οκτωβρίου.

Και τώρα άς περάσωμε στις τρεις άγνωστες έπιστολές του Ίγνατίου, πού δημοσιεύομε παρακάτω.

Η πρώτη είναι ίσον έπιστολής πού έστειλε ó Ίγνάτιος πρós τόν μητροπολίτη Δοσίθεο Φιλίτη, τόν ύποϊον οι Ρώσσοι, άφοΰ έπαρασημοφόρησαν στις 27 Ιανουαρίου 1801, κατόπιν, στις 15 Ιανουαρίου 1812, τόν άπεμάκρυναν διά τής βίας από τó θρόνο του και διώρισαν στη θέση του τόν Ίγνάτιο, πρώην μητροπολίτη Άρτης. Ο Δοσίθεος δέν παραιτήθηκε από τόν μητροπολιτικό θρόνο σ' έλο τó διάστημα πού διηύθυνε ó Ίγνάτιος τή Μητρόπολη (ύγγρυβλαχίας, γιατί θεωρούσε ότι ó διορισμός του Ίγνατίου δέν είχε γίνει κατά τούς Κανόνες τής Έκκλησίας. Γι' αυτό και προέβαινε σέ έντονες παραστάσεις κατά

1. Γ. Λάιος, ένθ' άνωτ., σ. 27.

2. Έμμ. Πρωτοψάλτης, ένθ' άνωτ., II, σ. 151.

3. II. Ένεπεκίδης, Συμβολαί εις τήν μυστικήν πνευματικήν και πολιτικήν κίνησην τών Έλλήνων τής Βιέννης πρós τής Έπαναστάσεως, Βερολίνο 1960, σ. 106.

του Ἰγνατίου και προπάντων διαμαρτυρόταν με ἀπειλές για τὴν καθυστέρηση τῶν μηνιαίων ἀποδοχῶν του. Ὁ Ἰγνάτιος προσπαθεῖ στὴν ἐπιστολή του νὰ τὸν καθησυχάσει, γράφοντάς του ὅτι ἐκεῖνος ἔχασε στὴ Βλαχία καὶ υἰεὶα καὶ κατάσταση καὶ μ' ὄλον τοῦτο πάλιν σιωπᾶ, ἐνῶ ὁ Δοσίθεος «διὰ μίαν μπαγατέλαν», ὅπου δὲν ἐνδέχεται νὰ τὴ χάσει, κάνει τόσο θόρυβο, πρᾶγμα τοῦ δὲν τοῦ κάνει καὶ πολλή τιμὴ. Ὁ Ἰγνάτιος προσθέτει καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα πληροφορία, ὅτι προσπάθησε, ὅταν ἦταν στὴν Πετροῦπολη, ν' ἀφήσουν οἱ Ρῶσοι τὸ Δοσίθεο στὴ Βλαχία καὶ νὰ μὴν τὸν περάσουν στὰ κρύα μέρη τῆς Ρωσσίας, καὶ ἐπέτυχε νὰ μὲνη, ἓνα διάστημα, στὸ Τίρσβρι τῆς Βλαχίας καὶ κατόπιν νὰ περάσει στὸ Βρασοβῶ, με ἀρκετὲς θυσίες ἐκ μέρους του.

Ὁ Ἰγνάτιος, ὅταν ἐγκατέλειψε τὸ Βουκουρέστι, προτοῦ δώσει τὴν παραίτησή του, δὲν ἤθελε νὰ τὸν λέγουν «πρώην», καὶ γι' αὐτὸ γράφει στὸ Δοσίθεο: «ἐγὼ εὐγῆκα καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν προτέραν μου ἐπαρχίαν, καὶ τώρα ἀπὸ τὴν Μητρόπολιν μου ταμποῦρ μπατάν, καὶ τότε ἔγινα πρῶην, ὅταν τὸ ἠθέλησα μόνος μου ἐγὼ, τώρα δὲ πάλιν θέλω γίνη, ὅταν ἡ νέα ἐξουσία διορίσῃ ἄλλον εἰς τὸν τόπον μου».

Στις 16 Δεκεμβρίου οἱ μπογιᾶροι τοῦ Διβανίου (καὶ ὄχι «τῆ ἐνεργεία φιλοδόξων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς Βλαχίας», ὅπως γράφει ὁ Ἰγνάτιος) ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τους τὴν παραίτηση τοῦ Δοσιθέου, σὲ ἀναφορά τους, γράφουν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Καρατζᾶ ὅτι «ἀνάγκη πᾶσα νὰ διορισθῆ διάδοχος, διὰ νὰ μὴ μὲνη χηρεύουσα ἐπὶ πολὺ ποιμένος ἢ τοῦ Χριστοῦ αὐτὴ λογικὴ ποιμνὴ» καὶ προσθέτουν ὅτι «οἱ ταπεινοὶ δοῦλοι τῆς τολμῶμεν νὰ ἀναφέρωμεν τῷ θεοφρουρήτῳ ὕψει τῆς, ὅτι ἐκ τῶν τριῶν ἐπισκόπων ὁ σεβασμιώτερος καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὰς ἀρχιεροπρεπεῖς του ἀρετάς, καὶ ἕπερ ὄλον τὸ παρωχηκὸς διάστημα ἀμέμπτως πολιτευσάμενος, καὶ ἐπομένως πλουτῶν ἀγαθὴν παρὰ πάντων ὑπόληψιν εἶναι ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Ῥιμνίκου κύρ Νεκτᾶριος. Ὅθεν καὶ δεόμεθα τῆς ὑμετέρας εὐμενεστάτης ἡμῖν ὑψηλότητος ἂν ἐγκρίνη, νὰ ἤθελεν εὐδοκήσῃ εἰς τὸ νὰ προβιβασθῆ ἡ θεοφιλία του ὡς τοιοῦτος εἰς τὸν θρόνον τῆς Οὔγγροβλαχίας»¹. Τὴν ἴδια μέρα ὁ ἡγεμὼν Καρατζᾶς, σὲ χρυσόβουλλό του, διώριζε τὸν ἐπίσκοπο Νεκτᾶριο, τὸν Πελοποννήσιο, στὸ μητροπολιτικὸ θρόνο τῆς Οὔγγροβλαχίας².

Πότε παραιτήθηκε ὁ Ἰγνάτιος δὲν ξέρομε, φαίνεται ὅμως ὅτι ἔστειλε τὴ παραίτησή του ἀμέσως μετὰ τὶς 19 Δεκεμβρίου 1812, ὅταν

1. Genadie Craiovanu, *Condica Sfintă*, σσ. 343-344.

2. Λότσοι, σσ. 342-343.

διωρίσθηκε ο νέος μητροπολίτης Ούγγροβλαχίας, γιατί στις 22 Δεκεμβρίου 1812 έγραφε προς το ναύαρχο Γσιτσακώφ: «J'ai pris mon parti de ne point quitter Vienne et j'ai fait savoir à mes amis de Bukarest ma dernière résolution»¹.

Ο Ίγνάτιος μιλεί επίσης στην επιστολήν του προς το Δοσίθεο και για τις εκδουλεύσεις, τις όποιες ή Βλαχία πρέπει να του αναγνωρίξη. Και κατηγορεί το Δοσίθεο και τους φίλους του ότι με τὰ έγγραφά τους, με τήν έντριγά τους και για προσωπικά τους συμφέροντα αέξυπνήθη ο μεταξύ Έρωσίας και Τουρκίας πόλεμος τόσοσ κοστιστικός και εις τὰ δύο βασιλεια». Και στο τέλος τής επιστολής προειδοποιεί το Δοσίθεο και άλλους τους άλλους, που δέν θέλουν να ζήσουν φρόνιμα, ότι θα τελειώσουν «κακά».

Οι άλλες δύο επιστολές σχετίζονται με τήν άποστολή Ρουμάνων φοιτητών στο Έξωτερικό.

Με τους Ρουμάνους φοιτητές που σπούδασαν στα 1820 - 1823 στην Πίζα, υπό τήν επίβλεψη του Ίγνατίου, άσχολήθηκαν επιφανείς Ρουμάνοι έρευνητές, όπως ο Ιουλι Βιανι, που είναι γνωστός στους Έλληνες από τή μνημειώδη *Bibliografia românească veche*, ο βυζαντινολόγος Nicolae Bănescu και ο Αλεξανδρου Μαρει, που έγραψε πολλά για τις ρουμανο - ιταλικές σχέσεις. Και οι τρεις όμως δέν αναφέρουν άπολύτως τίποτα για τή δεύτερη επιστολή του Ίγνατίου, στην όποία γράφει να σταλοϋν Ρουμάνοι φοιτητές στη Γερμανία για σπουδές, σε μιá εποχή προγενέστερη του 1820.

Η δεύτερη επιστολή του Ίγνατίου έστάλη από τή Βιέννη στις 7/19 Απριλίου 1815 προς το φίλο του από το Βουκουρέστι μεγάλο λογοθέτη Grigora Βάβιανι. Το περιεχόμενό της συμπληρώνει κατά ένα τρόπο τήν φιλεκπαιδευτική δράση του Ίγνατίου, όχι για τους συμπατριώτες του Έλληνες, αλλά για τους νέους Ρουμάνους, που συμπάθησε πολύ. Ο Ίγνάτιος αγάπησε και εκτίμησε το ρουμανικό λαό. Σ' ένα λόγο του, που έβαλε στην πρώτη συνέλευση τής Φιλολογικής Έταιρείας, μίλησε με πολύ ένθουσιασμό για τους Ρουμάνους. (Ο Ίγνάτιος ειπε μεταξύ άλλων τὰ ακόλουθα σοφά λόγια: «Οι Έλληνες πολλά αισθητικοί και εύγνώμονες διά το άσυλον ήπερ αύτοίς δέδωκεν ή Δαχία, προσπαθοϋσι να τή αποδώσωσιν εν ιερών χρέος με τὰ φώτα τής μαθήσεως και τής φιλοσοφίας. Οι Δάκες πολλά φιλότιμοι δέν θέλουν να

1. Έμμ. Πρωτοψάλτης, ένθ' άνωτ., ΙΙ, σ. 49.

μείνωσι κατώτεροι από αυτούς. "Όθεν ήνωμένα τὰ δύο μέρη με τήν νέαν Έταιρεία, φιλοτιμαῦνται νά μεταδώσωσι τὰ φῶτά των και εις τήν Δακίαν και εις τήν Έλλάδα... "Ας ιδῆ με θαυμασμόν της ή πεφωτισμένη Εὐρώπη ένα λαόν τόσο μικρόν, όπως είναι οὗτος τῆς Δακίας, νά φιλοτιμῆται νά ἀποδώσῃ εις τήν Έλλάδα εκείνο, ὅπερ ἔλαβε παρ' αὐτῆς. "Ας ιδῆ ὅτι δέν εἶναι ἡ βραθυμία, ἥτις κάμνει τοὺς Γραικο - Δάκας ἀμαθεῖς, ἀλλά τινα ἐξωτερικά αἰτία»¹. Επίσης σέ μιὰ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ρομαντζῶφ (30 Ὀκτωβρίου 1810) ὁ Ἰγνάτιος φανερώνει τὰ φιλορουμανικά του αἰσθήματα γράφοντας: «le peuple valaque n' est point méchant; il est même hospitalier, généralement il est donné de beaucoup d'esprit et le joug de fer qui depuis longtemps s'était appesanti sur lui, est le seul motif de la profonde ignorance où il se trouve plongé... Intimement convaincu que l'éducation est le seul moyen d'arracher le bandeau de l'erreur qui couvre les yeux de ces malheureux peuples»².

Ὁ Ἰγνάτιος συλλογιζόταν, και ἀργότερα, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε, γιά πολιτικούς λόγους, τὸ Βουκουρέστι, πῶς θὰ ἦταν δυνατόν μερικοὶ νέοι Ρουμάνοι νά σπουδάσουν στὴ Γερμανία και νά ἐπιστρέψουν κατόπιν ὡς δάσκαλοι στὸ σχολεῖο τοῦ Βουκουρεστίου. Στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν ἄρχοντα Grigore Băleanu, ἀφοῦ ἀναφέρεται στὸν υἱόν του, ποὺ αἔλαβε τὴν ἀναγκαίαν παιδείαν χωρὶς νά βλαφθῆ ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς Εὐρώπης»³, προσθέτει ὅτι θὰ ἦταν ὠφέλιμο γιά τὴν πατρίδα του, ἀν μερικοὶ ἄρχοντες συνεισφέρουν ὁ καθένας ἀπὸ εἴκοσι ἕως τριάντα φλωρία τὸ χρόνο, γιά νά μπορέσουν 4 - 5 νέοι νά σπουδάσουν στὴ Γερμανία γιατί «ἔχουν πνεῦμα και ἀρχὰς καλὰς» και σέ 3 - 4 χρόνια νά τελειώσουν τίς σπουδές τους και νά ἐπιστρέψουν δάσκαλοι στὴ πατρίδα τους. Ὁ Ἰγνάτιος θεωρεῖ ὅτι τὸ ποσὸν ποὺ θὰ δώσῃ ὁ καθένας εἶναι ἀνεπαίσθητο, ἀλλὰ ἡ εὐεργεσία μεγάλη στὴν πατρίδα τους. Στὴ συνεισφορά τους θὰ συμμετάσχῃ και ὁ ἴδιος «μὲ κάθε καλὴν βρεξίν» και θὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπιστάσια, διὰ νά διδαχθοῦν οἱ ὑπότροφοὶ τους «κατὰ τὸν τρόπον ὅπου τελειοποιοῦνται οἱ κοινοὶ διδάσκαλοι τῆς Εὐρώπης». Ὁ Ἰγνάτιος

1. «Λόγιος Ἑρμῆς», 1811, σσ. 59 - 60.

2. Ἐμμ. Πρωτοψάλτης, ἐνθ' ἄνωτ., II, σ. 38.

3. Γιά τὸν υἱόν του, Emanuil Băleanu, γιά τὸν ὅποιο μιλεῖ ὁ Ἰγνάτιος βλέπε Nestor Camariano, Un protins istoric: Emanuil Băleanu ("Ένας ὑποτιθέμενος ἱστορικός: ὁ Ἑμμανουήλ Μπαλεάνου), «Revista istorica română» XVI, ἀρ. 2, 1946, σσ. 142 - 156.

δέν θέλει νά γίνῃ γνωστόν ὅτι ἡ πρόταση προέρχεται ἀπ' ἐκεῖνον, καί προτείνει νά προβάλλῃ ὁ Βάλσαμπι ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸ γυναικάδελφὸ του ἢ ἀπὸ τὸν ἄρχοντα Κίλιρσκι, «για νά συντρέξουν προθυμότερον» οἱ μπογιάροι. Ὁ μητροπολίτης δὲν βλέπει καμμιά δυσκολία στὴ πραγματοποίηση τῆς συνεισφορᾶς καὶ τονίζει ὅτι κτὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὴν πατρίδα σας... καὶ θέλουν εὐρεθῆ πολλοὶ νά συνεισφέρουν καὶ νά ἔχετε ἐντὸς ὀλίγου ἐν εἶδος οὐνιβερσιταὶ εἰς Βλαχίαν». Ἡ πρόταση τοῦ Ἰγνατίου, καθὼς φαίνεται, δὲν βρῆκε καμμιά ἀπήχηση στοὺς κύκλους τοῦ Βάλσαμπι καὶ γι' αὐτὸ δὲν βγῆκε στὴν ἐπιφάνεια κανένα σχετικὸ ἔγγραφο.

Καὶ τώρα ἄς περάσωμεν πρὸς τὴν τρίτη ἐπιστολή, ἡ ὁποία μᾶς δίδει νέα στοιχεῖα γιὰ τοὺς Ρουμάνους φοιτητῆς, ποὺ σπούδαζαν στὴν Πίζα.

Ἐπειδὴ ἡ ἑλληνικὴ ιστοριογραφία γνωρίζει μόνον τὴ δράση τοῦ Ἰγνατίου γιὰ τοὺς Ἕλληνας φοιτητῆς, ποὺ παρακαλουθοῦσαν μαθήματα στὰ Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, γι' αὐτὸ θὰ σταματήσωμε λίγο στοὺς Ρουμάνους φοιτητῆς, ποὺ εἶχε ὑπὸ τὴν πατρικὴ του ἐπίβλεψη ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος, νέους ποὺ εἶχαν σταλῆ στὴν Πίζα, ὅπως γράφει ὁ G. Dem. Teodoroscu, «κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑλλήνων»¹.

Ἡ Πίζα ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὸ δεῦτερο πανεπιστημιακὸ κέντρο τῆς Τοσκάνης, καὶ ἐπειδὴ τὸ καθεστῶς ἐκεῖ ἦταν πολὺ φιλελεύθερο, ἔγινε τὸ καταφύγιον πολλῶν Ναπολιτάνων, Ἰσπανῶν καὶ πρὸ πάντων Ἑλλήνων. Στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πίζας φοιτοῦσαν στὰ 1820 πάνω ἀπὸ 100 Ἕλληνες ὑπότροφοι².

Ἡ Ἐφορεία τῶν σχολείων τοῦ Βουκουρεστίου ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τοὺς Ἕλληνας φοιτητῆς, σκέφθηκε νά στείλῃ καὶ ἐκείνη τέσσερες ὑπότροφους στὴν Ἰταλία.

Στις 17 Φεβρουαρίου 1820 οἱ Ἐφοροὶ... ὁ μητροπολίτης Διονύσιος Luru, ὁ Γρηγόριος Γκίλιας, ὁ Κωνσταντῖνος Βάλσαμπι, ὁ Ιορ-

1. G. Dem. Teodoroscu, *Viata și operele lui Eufrosin Poteca* (Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Εὐφροσίν Πότεκα), Βουκουρέστι 1883, σ. 8.

2. Γ' Αντιλογία, Φλωρεντία 1821, τόμ. III, σ. 475. Τὴν παραπομπὴ σημειώνει ὁ Alex. Marcu, *Athènes ou Rome? A propos de l'influence italienne en Roumanie vers 1820*, «Mélanges d'histoire littéraire générale et comparée offerts à Fernand Baldensperger», τόμ. II, Παρίσι 1930, σ. 99. Ἐρβλ. καὶ Ν. Τωμαδάκη, Ἰππεῖῶν διδάκτορες τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πίζας (1821 - 1841), *Εἰς μνήμην Χριστοῦ Σούλη*, Ἀθήναι 1954, σσ. 11 - 15.

dache Golescu και ο Ίακωβάκης Ρίζος — σε αναφορά τους πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξανδρο Σουτσα προτείνουν ὅπως τέσσερες Ρουμάνοι μαθητές, πού γνώριζαν καλά τὴν ἑλληνικὴ, νὰ σταλοῦν γιὰ σπουδὲς στὴν Πίζα μὲ ἐξοδα τῆς Ἐφορίας και κατόπιν νὰ ἐπιστρέψουν δάσκαλοι στὸ Ἑλληνικὸ και Ρουμανικὸ σχολεῖο, και κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ μὴ εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ φέρνουν δασκάλους ἀπὸ ξένα μέρη. Ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξ. Σουτσο βρῆκε τὴν πρόταση τους ἀξία ἐπαίνου και πολὺ ἀφέλιμη, και στίς 10 Μαρτίου 1820 ἔδωσε τὴ συγκατάθεσή του¹.

Οἱ τέσσερες ὑπότροφοι, πού ἀποφασίσθηκε νὰ σταλοῦν γιὰ σπουδὲς στὴν Πίζα, ἦσαν: ὁ ἱερομόναχος Eufrosin Poteca, ὁ Simion Marcu (Marcovici), ὁ Constantin Papa Dumitru, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἀλλάξε τὸ ὄνομά του εἰς Constantin Moroiu και ὁ Ioan Pandeli². Καὶ οἱ τέσσερες ὑπότροφοι ὑπέγραψαν ἀπὸ μιὰ βμιαία δήλωση, στὴν ὁποία ἡ Ἐφορία εἶχε περάσει τοὺς ὅρους τῆς ὑποτροφίας. Ἡ ὑποτροφία τους ὀρίζεται σὲ 2000 τάλληρα τὸ χρόνο γιὰ τὸν καθένα, ποσὸ ἀρκετὰ μεγάλο, ὅταν σκεφθοῦμε ὅτι ὁ καθηγητὴς Νεόφυτος Δούκας εἶχε ἐτήσιο μισθὸ 4000 τάλληρα, στὰ 1816³. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς 2000 τάλληρα, ὁ καθένας ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ και ἄλλα 500 τάλληρα, ἐξοδα ταξιδίου. Οἱ σπουδὲς τους πρέπει νὰ τελειώσουν σὲ τέσσερα χρόνια και νὰ ἐπιστρέψουν στὸ Βουκουρέστι, γιὰ νὰ διορισθοῦν δάσκαλοι μὲ τὸν ἴδιο μισθὸ ὅπως και οἱ ἄλλοι δάσκαλοι. Ἀφοῦ συμπληρωθοῦν ὀκτῶ χρόνια ὑπηρεσίας, θὰ εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε ὑποχρέωση. Ἄν γιὰ ὁποιαδήποτε αἰτία δὲν ἐπιστρέψουν στὸ Βουκουρέστι ὡς δάσκαλοι, τότε ἡ ὁ ὑπότροφος, ἡ ὁ ἐγγυητὴς του, θὰ ἔχη νὰ πληρῶνῃ στὴν Ἐφορία τὰ ἐξοδα πού ἔκαμε σὲ τέσσερα χρόνια σπουδῶν, μαζί μὲ τὸν τόκο τους.

Οἱ δηλώσεις τους, πού ἔχουν ἡμερομηνία 23 Μαρτίου και 1 Ἀπριλίου 1820, εἶναι ὑπογεγραμμένες και ἀπὸ τοὺς ἐγγυητὲς τους. Γιὰ τὸν Κ. Παπαδημητρίου και γιὰ τὸ Συμεὼν Μάρκου ἐγγυητὴς εἶναι ὁ καθηγητὴς Νεόφυτος Δούκας, γιὰ τὸν Eufr. Poteca ὁ Filipescu και γιὰ τὸν

1. V. A. Urechia, Istoria românilor (Ἱστορία τῶν Ρουμάνων), τόμ. XII, Βουκουρέστι 1898, σ. 85.

2. Ioan Bianu, Intilii bursieri români in străinătate. Scrisori de ale lui Eufrosin Poteca, 1822 - 1825 (Οἱ πρῶτοι Ρουμάνοι ὑπότροφοι στὸ ἐξωτερικόν. Ἐπιστολὲς ἀπὸ τὸν Eufrosin Poteca, 1822 - 1825), «Revista Nouă» I, 1888, σ. 421. Nicolae Bănescu, Primii bursieri români (Οἱ πρῶτοι Ρουμάνοι ὑπότροφοι), «Revista generală a învățămîntului» VI, 1910, σ. 218.

3. «Biserică ortodoxă» XVI, 1893, σ. 209.

Ἰωάννη Παντελή ὁ Ștefan Bălăceanu¹. Ὁ Βάλνεσευ θεώρησε τὴν ἀπόφαση τῶν Ἐπιτρόπων ὡς μία ἀνθελληνικὴ χειρονομία. Ὁ Alex. Marcu ἀντιθέτως προσθέτει ὅτι οἱ τέσσερες Ρουμάνοι ὑπότροφοι ἐξακολούθησαν καὶ στὴν Πίζα νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν προστασία τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων καὶ νὰ συζοῦν ὅπως καὶ στὸ Βουκουρέστι καὶ δὲν θεωρεῖ τὴν ἀπόφαση τῶν Ἐπιτρόπων ὡς μιὰ διεγερτικὴ πράξη ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐπίσης ὡς μιὰ ἀποκλειστικὴ ἐπιθυμία ὅπως ἐπιβεβαιώσουν τὴν ρωμαϊκὴν κατὰγωγὴν καὶ ἐπάνοδο στοὺς Ἰταλικούς κόλπους². Προσθέτομε καὶ μεῖς ὅτι οἱ Ἐφοροὶ τοῦ Βουκουρεστίου ἦσαν φιλέλληνες, ὁ δὲ μητροπολίτης Διονύσιος ἀνέλαβε νὰ βοηθήσῃ τὸ ἑλληνικὸ περιοδικὸ «Λόγιος Ἰερμής», ποὺ ἐβγαίνει στὴ Πιέννη. Στις ἀρχὲς τοῦ 1820 ὁ Διονύσιος ἔστειλε 30 φλωρία τὴν πρώτη ἐτήσιά του συνεισφορὰ («Λόγιος Ἰερμής», ἀρ. 6, 1820, σ. 184).

Ὁ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας Διονύσιος Λιρι, ποὺ ἦταν στενὸς φίλος τοῦ Ἰγνατίου καὶ εἶχε ἀλληλογραφία μαζί του, σύστησε τοὺς τέσσερες Ρουμάνους ὑπότροφους στὸ μητροπολίτη Ἰγνάτιο, ὁ ὁποῖος δέχτηκε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπίβλεψη καὶ καθοδήγησή τους χωρὶς καμμιά ἀμοιβή, μόνον ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τοὺς Ρουμάνους³.

Οἱ τέσσερες Ρουμάνοι ὑπότροφοι πιστεύομε ὅτι εἶχαν φθάσει στὴν Πίζα πρὶν ἀπὸ τὴν 27 Μαΐου 1820, γιὰτὶ αὐτὴ τὴ μέρα ὁ αὐστριακὸς ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας Sadlnitzky ἔγραψε πρὸς τὸ Διοικητὴ Βενετίας σ' ἐκθεσὴ του: α' (') Ἑλλην μητροπολίτης τοῦ Βουκουρεστίου (Διονύσιος Λιρι) στέλλει ἀπὸ τινος διαφόρους νέους Βλάχους εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οὗτοι προορίζονται διὰ τὴν Πίζαν, ἔπου, ὑποτίθεται ὅτι μορφώνονται εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἐνὸς ἱερωμένου ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι Ἑλληνος ὀρθοδόξου⁴. Ἡ μυστικὴ ἀστυνομία τοῦ Metternich παρακολουθοῦσε ἕλες τὶς κινήσεις τῶν Ἑλλήνων

1. N. Bălăceanu, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 219.

2. Alex. Marcu, Un student..., σσ. 17-18.

3. Ὁ Ἰγνάτιος ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία τοῦ σχολείου τοῦ Βουκουρεστίου καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησή του ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τῆς Βλαχίας, γι' αὐτὸ ὁ φίλος του Ἄλ. Βογορίδης τοῦ ἔγραψε στίς 11 Ἀπριλίου 1820: α' Γὰ περὶ τῆς σχολῆς τῆς Βλαχίας ἤκουσα πρὸ πολλοῦ, καὶ ἤμουν βέβαιος ὅτι εἶναι ἔργα τῶν προτροπῶν τῆς πανιερότητός της. (Ὁ ἴδιος Βαρδαλάχος μετὰ τὸ ἔγραψεν (Σ π υ ρ. Παπαγεώργιος, Τοῦ Μητροπολίτου Ἁρτις Ἰγνατίου Α' ἀλληλογραφία, ἀ' Ἐπετηρὴς Παρνασσοῦ» XIII, 1917-1918, σ. 224).

4. Ἡ Ἐφορεία τῶν σχολείων εἶχε ἐπιφορτίσει τὸν ἱερωμόναχο Iuliosin Poteca νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς συναδέλφους του.

και Ρουμάνων φοιτητών και έβλεπε πάντοτε συνεργασία αυτών με τους πράκτορες της Ρωσίας. Γι' αυτό ο Sednitsky στην έκθεσή του γράφει παρακάτω: «'Αλλ' εις Πίζαν ήδη εύρσκεται από τινων έτών ο πρώην Μητροπολίτης της Βλαχίας Ίγνάτιος, ο όποιος, μετά την ειρήνην του Βουκουρεστίου την συναφθεισαν μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας, ήναγκάσθη, ως ρωσσοφιλος, να φύγη από την Τουρκίαν και λαμβάνει από την εποχήν εκείνην σημαντικήν σύνταξιν από την Πετρούπολιν, και καθώς έχρησιμοποιείτο εις τό Βουκουρέστι διά την εκπαίδευσιν των Βλάχων και Έλλήνων, διά τους σκοπούς και βλέψεις της ρωσσιικής πολιτικής, εξακολουθει και τώρα την αυτην έργασίαν και εύρσκεται εις στενάς σχέσεις με τους πράκτορας της Ρωσίας και της Ίταλίας». Και επειδή θεωρεί ότι ή συγκέντρωση στην Πίζα των Έλλήνων και Βλάχων σπουδαστών φαίνεται ότι έχει σκοπό πολιτικό, γι' αυτό γράφει στο διοικητή της Βενετίας «θεωρώ καθήκόν μου να παρακαλέσω ύμās, όπως λάβητε τά μέτρα εκείνα διά των οποίων θα δυνηθήτε να επιβλέπητε περισσότερον τον έν Τοσκάνη προορισμόν της προαναφερθεισης ελληνικής και βλαχικής παροικίας και να έμβαθύνητε εις τάς σχέσεις αυτης με τον Ίγνάτιον, να μάθητε τό περιεχόμενον των διαταγών του Καποδίστρια, διά την έλληνοβλαχικήν κοινότητα Πίζης»¹.

Οι Ρουμάνοι ύπότροφοι έτέθησαν ύπό την επίβλεψη του Ίγνατίου, ο όποιος τους ώρισε και τά μαθήματα που έπρόκειτο να παρακολουθήσουν στο Πανεπιστήμιο της Πίζας².

Ή επανάσταση του 1821 στη Βλαχία έφερε τους ύποτρόφους σε πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση. Ο επί των ύποτρόφων Ευφ. Ροτεσα έγραφε από τη Πίζα στις 10 Φεβρουαρίου 1822 στο μητροπολίτη Ούγγροβλαχίας και τον παρακαλούσε να επέμβη για να τους στείλη ή Έφορεία τά χρήματα, ώστε να εξακολουθήσουν τις σπουδές τους³. Σε μια άλλη επιστολή (10 Φεβρουαρίου 1822) ο Ροτεσα έγραφε στον επίσκοπο του Αργες Ίλαρίωνα, ότι είναι χρέος του να ύποδειξη στους Έφόρους ότι είναι ντροπή και άδικία να μην τους στείλουν τό άποφασισμένο ποσό για τις σπουδές τους και προσθέτει: «Ο κύριος Μόστρας συχνά μās ειπε ότι ούτε εκείνοι δέν έχουν περισσότερα να μās δώσουν,

1. Κ. Καϊροφύλας, Ή αυστριακή κατασκοπεία κατά την ελληνικήν επανάσταση, «Έλληνικά» IV, 1931, σσ. 164 - 165.

2. Αlox. Μαρου, Romanicli Italiani (Οι ρωμαντικοί Ίταλοι), Βουκουρέστι 1925, σ. 40.

3. I. Bianu, ένθ' άνωτ., σ. 421.

ἀν δὲν στείλουν οἱ μπογιάρου»¹. Σὲ τρίτη ἐπιστολή, πρὸς τὸν κόμισσ Stefan Bălăceanu, μὲ τὴν ἴδια ἡμερομηνία (10 Φεβρουαρίου 1822) ὁ Poteca, ἀφοῦ πρῶτα γράφει ὅτι σπουδὲς στὸ Ἐξωτερικὸ δὲν μποροῦν νὰ γίνουν χωρὶς βιβλία καὶ καθηγητές, ζητεῖ κατόπιν νὰ τοὺς σταλοῦν τὰ ἀποφασισθέντα χρήματα διαφορετικὰ, νὰ τοὺς σταλῆ τὸ ἀναγκαῖο ποσὸν γιὰ νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα τους, χωρὶς νὰ τελειώσουν τίς σπουδὲς τους. Καὶ ἀπελπισμένος ὁ Ρουτσα προσθέτει ὅτι ἀπολλοὶ ἀπ' ἐδῶ μᾶς θεωροῦν ὅτι δὲν εἶμαστε σταλμένοι γιὰ σπουδὲς, ἀλλὰ ἐξόριστοι γιὰ ποινὴ»².

Ὁ Ρουτσα ἔγραψε στὶς 18 Νοεμβρίου 1822 καὶ στὸ νέο ἡγεμόνα Γρηγόριο Γκιλα, καὶ ἀφοῦ ἐκφράζει τὴ χαρὰ του καὶ δηλώνει τὴν ἀφοσίωση τῶν τεσσάρων ταπεινῶν ὑπηκόων του, ἔρχεται στὸ οικονομικὸ τους ζήτημα καὶ τοῦ γράφει ὅτι ἡ ὑψηλότης του θὰ πληροφορηθῆ ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Ἰγνάτιο, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ ἡποίου ὑπῆρχαν, πῶς ἔζησαν ἕως τώρα στὴν Ἰταλία»³.

Ὁ Alex. Marcu μιλῶντας γιὰ τίς δυσκολίες ποὺ εἶχαν στὴν Πίζα οἱ ὑπότροφοι ἐξ αἰτίας τῶν ταραχῶν τοῦ 1821 στὰ Ηριγκιπάτα, προσθέτει: «Στίς ἀνάγκες τους δὲν θὰ τοὺς πολυβοήθησε ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος καὶ ἓνας ἄλλος ἀνώνυμος προστάτης, ἰνομαζόμενος Μόστρα, ἴσως κανένας φιλόξενός τους, τὸν ὁποῖον δὲν ἀπέφυγαν»⁴.

Τὸ ζήτημα τῶν ὑποτροφῶν δὲν ἀπασχόλησε μόνον τοὺς ὑποτρόφους καὶ τοὺς Ἐφόρους, ἀλλὰ καὶ τὸν μητροπολίτη Ἰγνάτιο.

Στὴν τρίτη ἐπιστολή, ὁ Ἰγνάτιος ἀσχολεῖται ἀκριβῶς μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ὑποτροφῶν μετὰ τὴν Ἑπανάσταση, ἔταν ὁ Ρουτσα ἔστειλε ἀπελπισμένους ἐπιστολὰς στοὺς Ἐφόρους τοῦ Βουκουρεστίου. Ἄν ὁ Marcu γνώριζε αὐτὴν τὴν ἐπιστολή, βέβαια δὲν θὰ ἔγραφε ὅτι ὁ Ἰγνάτιος δὲν βοήθησε πολὺ τοὺς Ρουμάνους ὑποτρόφους.

Ἡ ἐπιστολή τοῦ Ἰγνατίου εἶναι γραμμένη στὶς 25 Νοεμβρίου 1823, καὶ ἐστάλη πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τῆς Σχολῆς Βουκουρεστίου, γιὰ νὰ ξεκαθαρίσῃ ἓνα ζήτημα ποὺ παρουσιάστηκε γιὰ κάτι τόκους σ' ἓνα ποσὸν χρημάτων, ποὺ εἶχε σταλῆ ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι. Ὁ Ἰγνάτιος δείχνει ὅτι ἀπὸ τὸ Μάρτιο τοῦ 1821 οἱ ὑπότροφοι ἔμειναν χωρὶς χρήματα καὶ ἄρχισε ἐκεῖνος νὰ τοὺς δίδῃ τὰ μηνιαῖα των. Ἐν τῷ μεταξῷ

1. I. Bănu, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 422.

2. Αὐτόθι, σ. 423.

3. Αὐτόθι.

4. Alex. Marcu, Un student..., σ. 19.

έφθασε στην Πίζα ένα ποσό χρημάτων, αλλά και πάλι, προσθέτει ο 'Ιγνάτιος, «άπέρασαν δώδεκα μήνες έως εις τὸν 'Ιούνιον τοῦ 1822 καὶ ἐλάμβαναν τὸ μηνιαῖόν των παρ' ἐμοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι χρήματα τῆς σχολῆς εἰς χεῖράς μου, οὔτε βεβαιότης, ἂν τὰ πληρωθῶ καὶ πότε ἤμπορῶ νὰ πληρωθῶ». 'Επὶ τέλος ὁ 'Ιγνάτιος ἔλαβε ἑπτακόσια βασιλικά φλωρία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκράτησε τὰ ἐξοδα τῶν ὑποτρόφων γιὰ ἕνα χρόνο, καὶ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα ἔδιδε τὰ μηνιαῖα τους. Γιὰ τὸ ποσὸν λοιπὸν ποῦ περίσσευσε, οἱ 'Ἐφοροὶ ζητοῦσαν τόκο ἀπὸ τὸν 'Ιγνάτιο. Τότε ὁ 'Ιγνάτιος, δυσαρεστημένος βέβαια, τοὺς ἔστειλε ἕνα λογαριασμὸ, καμωμένο κατὰ τοὺς ἐμπορικοὺς κανόνες καὶ ἀντὶ νὰ χρεωστῇ τόκο, εἶχε νὰ λαμβάνῃ. Ὁ 'Ιγνάτιος πικραμένος τελειώνει τὴν ἐπιστολή του μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Οἱ μαθηταὶ σας εἶναι ἐπαρχιωταὶ μου καὶ μοὶ ἦτον ἀσυγχώρητον νὰ τοὺς ἀφήσω εἰς τοὺς δρόμους, ὅ,τι ἕκαμα εἰς αὐτοὺς τὸ ἕκαμα κατὰ χρέος, ὅχι διὰ νὰ ὠφεληθῶ, ὅχι διὰ νὰ μὲ γνωρίσετε χάριν κατὰ τοῦτο, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ εὐγνωμοσύνην. Ἡ μόνη χάρις τὴν ὁποῖαν ἤμπορῶ νὰ σᾶς ζητήσω εἶναι νὰ ἐξετασθῇ τὸ περὶ τόκου πρόβλημά σας, καὶ ἂν εἶναι δίκαιον νὰ πληρώσω, νὰ τὸν πληρώσω, διότι ἡ ἰδέα μόνη νὰ νομίζετε τόσον ἡ εὐγένειά σας, ὅσον καὶ οἱ μαθηταὶ, ὅτι ἠθέλησα ἢ θέλω νὰ ὠφεληθῶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, μὲ πειράζει».

'Αποροῦμε πῶς οἱ ὑπότροφοι, ποῦ χρωστοῦσαν εὐγνωμοσύνη, μπόρεσαν νὰ ὑποδείξουν στοὺς 'Ἐφόρους τοῦ Βουκουρεστίου καὶ αὐτοὶ νὰ γράψουν στὸ μητροπολίτη 'Ιγνάτιο ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ τόκο γιὰ χρήματα ποῦ ἔμειναν στὰ χέρια του γιὰ μερικὸς μῆνες, ὅταν ἐκεῖνος ἐπὶ πολλοὺς μῆνες πλήρωνε τίς μηνιαῖες ὑποτροφίες, γιὰ νὰ μὴν ὑποφέρουν, χωρὶς νὰ ἔχη λάβει χρήματα ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι; Πιστεύομε ὅτι ὁ λογαριασμὸς τοῦ 'Ιγνατίου, ποῦ ἐστάλη στοὺς 'Ἐφόρους, θὰ τοὺς ἔπεισε ὅτι ἦσαν ἄδικοι στὶς ἀπαιτήσεις τους.

Τελειώνοντας, μποροῦμε νὰ συμπεράνωμε ὅτι οἱ τρεῖς ἐπιστολὲς τοῦ μητροπολίτη 'Ιγνατίου συμπληρώνουν τὴ διαφωτιστικὴ δρᾶση τοῦ πρώην Οὐγγροβλαχίας καὶ δείχνουν ὅτι δὲν ἀσχολήθηκε μόνον μὲ τοὺς 'Ἑλληνας σπουδαστὲς στὸ 'Ἐξωτερικόν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς Ρουμάνους, τοὺς ὁποῖους ἀγαποῦσε ὅπως καὶ τοὺς 'Ἑλληνας.

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

1

Ἀπὸ Ἑρμανστάτ, καὶ Αὐγούστου αὐοιβ'

Πανιερώτατε!

Εἰς ὅσα ἐλάβετε τὸν κόπον νὰ γράψετε πρὸς τὸν εὐγενέστατον κύριον Φλάισσακ, καισαροβασιλικὸν ἀγένητῃ ἐν Βλαχίᾳ, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σῶς ἀποκριθῶ, ὅτι τὰ μηνιαῖά σας ἀπεφωσίσθησαν νὰ τὰ λαμβάνετε ἀπὸ τὴν οἰκονομίαν τῆς Μητροπόλεως καὶ ἄχι ἀπὸ ἐμέ· ἂν δὲν σῶς τὰ ἔδοικεν, αὐτὸ προῆλθεν ἐπειδὴ ἦταν πάντοτε ἔλλειψις ἄσπρων, ὥστε πολλάκις ἤθελον μένῃ νηστικὸς ἐγὼ ἢ χάμι Κυριάρχης ἂν δὲν ἔδιδον ἄσπρα ἐξ ἰδίων μου διὰ νὰ ἐξυκολουθοῦν νὰ ἐξοδεύουν. Εἰς διάστημα εἰκοσιεπτὰ μηνῶν ὅπου ἐστάθην εἰς Βουκουρέστι, ἐμέτρησα εἰς τὴν οἰκονομίαν ἐπέκεινα τῶν ὄρθοῦντα χιλιάδων γροσιῶν καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐβυστάχθη ἀνοικτὴ ἡ Μητρόπολις. Αὐτὰ τόσα εἶναι τὰ ἐκστραορδινάρια ἔξοδα ἀναγκαῖα διὰ νὰ φυλαχθῇ ἡ τιμὴ τῆς Μητροπόλεως καὶ ἡ ἐδική μου, ἔχοντος πάντοτε ἐξ οἰκείων τὰ βέλη καὶ τὰς καταδρομάς. Αὐτὰ δὲν εἶναι λόγια, Πανιερώτατε, ἀλλὰ πράγματα ὅπου φαίνονται, ἐπειδὴ ἄλλοι ἐλάμβανον τὸ εἰσόδημα τῆς Μητροπόλεως, ἄλλοι ἐξώδευον, ἐγὼ μίστε καιρὸν εἶχον νὰ προσέξω εἰς αὐτά, ἀλλὰ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐπλήρουν διὰ νὰ μὴ μένω νηστικὸς. Ἡ πανιερότης σας αὐτὰ τὰ μηνιαῖα ὅπου ἔχετε νὰ λαμβάνετε δὲν ἠμπορεῖτε νὰ τὰ χάσετε, ἡ οἰκονομία σῶς τὰ χρεωστεῖ καὶ τὰ λαμβάνετε ὅπως ἔλθουν τὰ πράγματα, ἐπειδὴ εἶναι δίκαιά σας, διατὶ ὁμως νὰ τὰ ζητῆτε ἀπὸ ἐμένα, ἀπορῶ, καὶ μὲ τόσας ἀπειλὰς καὶ μὲ τρόπον ὀλίτερον ἄνοστον. Ἐγὼ ἔχασα εἰς αὐτὴν τὴν διατριβὴν μου ἐν Βλαχίᾳ καὶ ἴγλειαν καὶ πολλοὺς χρόνους ζωῆς καὶ κατὰστασιν, καὶ μ' ἔβλον τοῦτο πάλιν σιωπῶ καὶ ἡ Πανιερότης σας διὰ μιαν μπαγατέλαν, ὅπου δὲν ἐνδέχεται νὰ τὴν χάσετε, διατὶ κάμετε τόσον θόρυβον ὅπου δὲν σῶς κάμνει καὶ πολλὴν τιμὴν; Ἐγὼ ἤλαζα νὰ σῶς ἔχω πάντοτε φίλον, καθότι ἐσόντερον, ἐν Πετροπόλει ἔτι ὄν, διὰ νὰ σταθῆτε εἰς Βλαχίαν καὶ νὰ μὴ σῶς περῶσον εἰς τὰ ψυχρὰ τῆς Ῥωσσίας κλίματι, καθότι ἔκαμι νὰ ἐδηγῆτε ἀπὸ τὴν φυλακὴν ὅπου σῶς εἶχε διορίσῃ ὁ ἔξαρχος, καὶ νὰ περιίσατε εἰς Τιρσῆρι, ἐξοδεύσας διὰ τὴν ἐκεῖσε κατοικίαν σας τρεῖς χιλιάδες γροσια,

ἐξ ἰδίων μου, καθὼς ἐνέδωκα διὰ τὰ περάσετε εἰς Βρασσοβόν καὶ νὰ φυλαχθῆτε ἀπὸ ἐνὸς κακοποιῶ ἄνδρός τὰς καταδρομάς, καὶ τέλος πάντων ἐπειδὴ ἐφύλαξα πάντοτε τὸ σέβας ὅπου ἔπρεπε νὰ ἔχω εἰς ἕνα γηραλαῖον ἀδελφόν. Σὺς ἀρέσει νὰ φερθῆτε καθὼς καὶ ἄλλοι εὐεργετημένοι, κάμετε ὅπως θέλετε, ἐγὼ ἀδιαφορῶ. Τόσον σὺς λέγω ὅτι δὲν εἶμαι πρόην, καθὼς τὸ φρονεῖτε, καὶ τὸ γράφετε, ἀλλ' εἶμαι ὁ Μητροπολίτης τῆς Οὐγγροβλαχίας καὶ βεβαιωθῆτέ το ἀπὸ τὸ ἴσον τοῦ γράμματος τοῦ κρείου ἀρχιστρατήγου πρὸς τὸ Διβάνι. Ὅσοι ἠθέλησαν νὰ μὲ κάμουν πρόην, πάντοτε ἐματαιώθησαν καὶ ἔχασαν καὶ κόπους, καὶ ἔξοδα. Ἐγὼ εὐγῆρα καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν προτέραν μου ἐπαρχίαν, καὶ τώρα ἀπὸ τὴν Μητροπόλιν μου ταμποῦρ μπατιάν, καὶ τότε ἔγινα πρόην, ὅταν τὸ ἠθέλησα μόνος μου ἐγὼ, τώρα δὲ πάλιν θέλω γίνῃ ὅταν ἡ νέα ἔξουσία διορίσῃ ἄλλον εἰς τὸν τόπον μου.

Αὐτοὺς τοὺς χαλασμοὺς ὅπου φωνάζετε ὅτι ἔκαμα, τοὺς ἠξεύρετε ἡ Πανιερότης σας καὶ οἱ φίλοι σας. Ἐγὼ ἠξεύρω ὅτι πάντοτε ἔκαμα δουλέυσιν εἰς τὴν Βλαχίαν, ὅτι ἔκαμα κατὰ καιρὸν ἐχθροὺς δυνατοὺς διὰ τῆς τζάρας τὰ ἑντερέσσα καὶ ὅτι εἰς τὸ τέλος ἔκαμα ὅτι ἠμπόρεσα διὰ νὰ λείψουν ἄπειρα ζητήματα τῶν Ῥώσσιων ἀπὸ τὴν τζάραν, ὥστε ὅπου ἐφύναζον οἱ Ῥώσσοι κατὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου διατὶ νὰ προτιμήσῃ τὰ ἑντερέσσα τῶν Βλάχων ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν στρατιωτικῶν. Ἡ τζάρα ὠφελήθη πρὸς τοῦτοις καὶ μὲ πιστότητας πολλὰ ἀδρῆς εἰς τοὺς λογαριασμοὺς ὅπου εἶχεν ἡ βιαστιαρία μὲ τὸ στρατιωτικόν. Αὐταὶ εἶναι ἐκδουλεύσεις ὅπου ἡ Βλαχία πρέπει νὰ τὰς γνωρίζῃ ἀπὸ ἐμέ. Ἡ Πανιερότης σας δέ, ὁμοίως καὶ οἱ φίλοι σας φαίνεται ὅτι ἀλησμονήσατε πῶς μὲ τὰ ἔγγραφα σας, μὲ τὴν ἔντριγά σας καὶ διὰ μερικὰ σας τέλη ἐξυπνήθη ὁ μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Τουρκίας πόλεμος τόσον κοστιστικὸς καὶ εἰς τὰ δύο βασιλεία, καὶ διὰ τοῦτο τολμᾶτε νὰ εἰπῆτε ὅτι ἐγὼ ἐχάλασα. Στοχασθῆτε ὅτι αὐτὰ ὅπου σὺς γράφω εἶναι πολλὰ γνωστὰ καὶ εἰς τὰς δύο αὐλὰς, καὶ ἂν δὲν θελήσετε νὰ ζήσετε φρονίμως, ἀλλὰ σὺς ἀρέσει ὁ συνηθισμένος τρόπος σας, σὺς βεβαιώνω ὅτι θέλετε τελειώσει ὄλοι σας κακὰ. Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία συμβουλή ὅπου δίδω καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους διὰ τῆς Πανιερότητός σας, ἐπειδὴ βλέπω ὅτι ἡ ὁδηγία σας ἔχει νὰ σὺς φέρῃ εἰς πρίγματα ὅπου ἠμποροῦσατε νὰ τὰ ἀποφύγετε ἄλλως πῶς φερόμενος. Ἐγὼ ἀναχωρῶ εἰς Βιέννην, ἐπειδὴ μοὶ ἀρέσει ἡ ἡσυχία μὲ κάποιαν ξεφάντωσιν. Εἶμαι δὲ καὶ πάντοτε ἐτοιμὸς νὰ δώσω λίγον εἰς αὐτοὺς τοὺς χαλασμοὺς ὅπου φωνάζετε, καὶ νὰ κάμω νὰ καταισχυθῇ κάθε ἐχθρὸς, ὅστις ἀδίκως ζητεῖ νὰ μοῦ σηκώσῃ τὴν ἡσυχίαν. Μαὶ συγχωρεῖτε, Πανιερότατε, ἂν σὺς γράφω τὴν ἀλήθειαν

γυμνήν, ἢμπορεῖ νὰ μὴ σῶς ἀρέσῃ, πλὴν σῶς εἶναι ἀφέλιμος καὶ δεχθῆ-
τέ την ἀπὸ ἑνα ἀδελφόν σας καὶ δοῦλον

Τὸν Μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας
Ἰγνάτιον

Arch. St. Buc., A. N. CLXVIII /7.

2

Ἐκ Βιέννης, 7/19 Ἀπριλίου 1815

Ἀγαπητέ!

Μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ φιλιτάτου σας υἱοῦ δὲν λείπω διὰ τοῦ πα-
ρόντος μου ἀπὸ τοῦ νὰ ἐρωτήσω διὰ τὴν εὐκαιρίαν μοι ὑγείαν σας.

Σῶς συγχάρω ἐπειδὴ ἐστάθητε εὐτυχῆς εἰς τὸν σκοπὸν σας. Ὁ
υἱός σας ἔλαβε τὴν ἀναγκαίαν παιδείαν χωρὶς νὰ βλαφθῇ ἀπὸ τὰ κακὰ
τῆς Ἰδρωπίτης. Τὰ ἐξοδά σας δὲν ὑπῆρξαν χαμένα, καθὼς συμβαίνει εἰς
πολλοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἐπιστρέφει πεπαιδευμένος καὶ μὲ καλὴ ἡθῆ, ὅπως
ἦτον ἡ ἐπιθυμία σας.

Ἄλλ' ἂν ἡ εὐγενεία σας ἐπετόχετε τὸν σκοπὸν σας, δὲν ἐπεται
νὰ ἐπιτηγχάνουν καὶ βλοῖ οἱ ἄλλοι, μάλιστα ἔχετε παραδείγματα ἀρκε-
τὰ διὰ νὰ σῶς βεβαιώσουν τὸ ἐναντίον. "Ὅθεν ἔργον εὐχῆς ἦτον νὰ ἐφρόν-
τιζον οἱ ἄρχοντες νὰ εὔρουν τέσσαρες ἢ πέντε νέους ἀρκετὰ γυμνασμένους
εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ τοὺς στέλλουν μὲ ἔξοδά των διὰ νὰ
τελειοποιηθοῦν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν ἔπειτα εἰς τὴν
Βλαχίαν διδάσκαλοι. Αὐτοὶ ἢμποροῦν οἱ ἴδιοι νὰ κρατήσουν τοῦ Βου-
κουρεστίου τὸ σχολεῖον, καὶ ἐν ἄλλο ἰδιαίτερον σχολεῖον διὰ τὰ ἀρχον-
δόπουλα, διδάσκοντές τα ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν
εὐγενῶν.

Ἡ κοσότης τῶν ἐξόδων ὅπου ἐκάματε ἡ εὐγενεία σας, διὰ τὴν ἀνα-
τροφὴν τοῦ υἱοῦ σας, φθάσει διὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς νέους, ἐπειδὴ ὅταν
ἔχουν πνεῦμα καὶ ἀρχὴς καλὰς εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας χρόνους ἢμποροῦν
νὰ τελειώσουν τὰ μαθήματά των καὶ νὰ ἐπιστρέψουν διδάσκαλοι.

Ἐἰς τὰ τόσα ἔξοδά σας τὸ νὰ δώσῃ καθεὶς ἕξ ὑμῶν ἀπὸ εἴκοσι ἕως
τριάντα φλωρία διὰ τρεῖς, τέσσαρας χρόνους εἶναι ἐν τι ἀνεπαίσθητον
καὶ μ' ὅλον τοῦτο γίνεται μία εὐεργεσία μεγάλη εἰς τὴν πατρίδα σας,
καὶ ἐγὼ ἐμβαίνω εἰς τὴν συνεισφορὰν σας μὲ κάλλε καλὴν ὁρεξίν καὶ
λαμβάνω καὶ τὴν ἐπιστάσιαν διὰ νὰ διδαχθοῦν οἱ ἀπεσταλμένοι σας κατὰ
τὸν τρόπον ὅπου τελειοποιεῖνται οἱ κοινὸι διδάσκαλοι τῆς Ἰδρωπίτης.

Ἀναφέρετε τὸ πρόβλημά μου εἰς ἡσους γνωρίζετε φιλοκάλους καὶ

φιλοπάτριδας και κάμειτε να ενεργηθῆ και θέλετε ἔχει μισθὸν ἐκ Θεοῦ και παρὰ τῶν μεταγενεστέρων ἔπαινον αἰώνιον.

Οἱ φιλόγυροι μεταξὺ σας εἶναι πολλὰ σπάνιοι, ὅθεν εἰς τοιαύτην μικρὰν συνεισφορὰν δὲν βλέπω καμμίαν δυσκολίαν. Φθάνει νὰ γνωρίζετε ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὴν πατρίδα σας και ὅτι σᾶς κάμνει τιμὴν και θέλουν εὐρεθεῖ πολλοὶ νὰ συνεισφέρουν και νὰ ἔχετε ἐντὸς ὀλίγου ἐν εἰδῶς οὐκ ἠσφαισται εἰς τὴν Βλαχίαν, χωρὶς νὰ βιάζεστε νὰ στέλλετε ἔξω τὰ τέκνα σας ἀμφισβῆλλοντες εἰς τοῦ σκοποῦ σας τὴν ἔκβασιν.

* Ἄκρα θέλει σταθῆ ἡ χαρὰ μου ὅταν πληροφορηθῶ ἀπὸ γράμματός σας ὅτι ἐφιλοτιμήθησαν οἱ ἄρχοντες νὰ εὐεργετήσουν τὴν πατρίδα των, ἥτις εἶναι καλὴ τροφὸς και ἂν τὴν ἐγνωρίζετε καλῶς, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀγαπᾶτε περισσότερο.

Μὴ κάμειτε ἄμωσ αὐτὸ τὸ πρόσβλημα ἀπὸ μέρους μου, ἀλλ' ἄς φαῖ ὅτι τὸ προσβάλλει ἡ ὁ γυναικάδελφός σας, ἡ ὁ ἄρχον Φιλιππέσκουλος διὰ νὰ συντρέξουν προθυμότερον.

Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἀγαπῶ τὴν Βλαχίαν, ὅτι ἀγαπῶ τὸν καλὸν κάγαθὸν Μπαλιάνον, και ὅτι μένω

Ἐδχέτης και φίλος σας
ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος

Ἡ διόρθωσις: Τῷ εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι μεγάλῳ λογοθέτῳ κω κω Γρηγορίῳ Μπαλιάνῳ, τῷ ἐν Χρῷ μοι ἀγαπητῷ υἱῷ και περιποθητῳ ἰδιόχειτικῶς

Ἐἰς Βουκουρέστι.

Arch. St. Buc., A. N. GGXCVI /35.

3

* Ἐκ Πεισῶν, 25 Νοεμβρίου 1823

Πανευγενέστατοι ἄρχοντες,

* Ἐλαβον ἀσμένως τὸ ἀπὸ 20 Σεπτεμβρίου γράμμα σας και ἔγνω τὰ ἐν αὐτῷ.

* Ἐπειδὴ κατὰ τὰ γράμματα τῶν μαθητῶν νομίζετε ὅτι χρεωστῶ νὰ πληρώσω τόκον εἰς δύο χιλιάδες γρόσια, ἅτινα διὰ μᾶς μου συναλλαγματικῆς ἐπλήρωσεν ὁ μακαρίτης βαρῶνος Γεώργιος Σακελλάριος, βιάζομαι νὰ σᾶς περιγράψω πῶς ἔτρεξεν αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις, και παρακαλῶ νὰ δώσετε ὀλίγην προσοχίην.

* Ἀπὸ τὸν Μάρτιον τοῦ 1821 ἔλειψαν τὰ χρήματα εἰς τοὺς μαθητάς, και ἄρχισα νὰ τοὺς δίδω τὰ μηνιαῖά των ἐγώ, μετὰ τέσσαρας μῆνας

κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλύθησαν αἱ δύο χιλιάδες γρόσια τοῦ Σακελλαρίου, ὥστε οἱ μαθηταὶ κατὰ τούτο τὸ διάστημα εἶχαν λάβει αὐτὴν τὴν ποσότητα πρὶν νὰ λάβω ἐγὼ. Ἐπειτα ἀπέρασαν δώδεκα μῆνες ἕως εἰς τὸν Ἰούνιον τοῦ 1822, καὶ ἐλάμβαναν τὸ μηνιαῖόν των παρ' ἐμοῦ χωρὶς νὰ εἶναι χρήματα τῆς σχολῆς εἰς χεῖράς μου, οὔτε βεβαιώτης ἂν τὰ πληρωθῶν καὶ πότε ἠμποροῦ νὰ πληρωθῶ. Κατὰ τὸν Ἰούνιον ἔλαβα γράμμα τοῦ Πολυζάκη πρὸς τὸν ἀδελφόν μου Καρατζᾶν καὶ μὲ ἐμέτρησε τὰ ἑπτακόσια βυσιλικά γλωρία, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐκρατήθησαν τὰ ἑξοδά των ἐνὸς χρόνου καὶ ἔμειναν καὶ τὰ ἐπλοῖπα εἰς χεῖρας μου, ἐξ ὧν ἐλάμβαναν τὸ μηνιαῖόν των. Ἐμπορὸς δὲν εἶμαι διὰ νὰ ὠφεληθῶ ἔχοντας ἀνὰ χεῖρας χρήματα, ἀλλ' οὔτε εἶναι εὐκόλον νὰ δανεῶσθε τις ἐδοῦ χρήματα μηνιαίως. Μ' ὄλον τούτο διώρισα νὰ κάμωσι τὸν λογαριασμὸν ἐμπορικῶς καὶ νὰ μὲ καθυποτάξωσι νὰ πληρώσω τόκον καὶ νὰ λάβω διὰ ὄλον τὴν ποσότητα, ὡς νὰ ἦμιον ἔμπορος, καὶ ἰδοὺ σᾶς ἐγκλείεται τούτος ὁ λογαριασμὸς κατὰ τὸν ὅποιον ἀντὶ νὰ χρεωσθῶ τόκον μένει νὰ λαμβάνω. Θεωρησατέ τον καὶ ἡ εὐγενεία σας, καὶ ἂν εἶναι τι λάθος, ὡς θεωρηθῆ καὶ δέχομαι τὴν διόρθωσιν, καὶ ὅ,τι εἶναι δίκαιον.

Οἱ μαθηταὶ σας εἶναι ἐπιωχιῶνται μιν καὶ μιν ἦτον ἀσυγχώρητον νὰ τοὺς ἀφήσω εἰς τοὺς δρόμους· ὅ,τι ἔκωμι εἰς αὐτοὺς τὸ ἔκωμι κατὰ χρέος, ὅχι διὰ νὰ ὠφεληθῶ, ὅχι διὰ νὰ μὲ γνωρίσετε χάριν κατὰ τοῦτο, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ εὐγνωμοσύνην. Ἡ μόνη χάρις τὴν ὅποια ἠμποροῦ νὰ σᾶς ζητήσω εἶναι νὰ ἐξετασθῆ τὸ περὶ τόκον πρόβλημά σας, καὶ ἂν εἶναι δίκαιον νὰ πληρώσω, νὰ τὸν πληρώσω, διότι καὶ ἡ ἰδέα μόνη νὰ νομίζετε τόσον ἡ εὐγενεία σας, ὅσον καὶ οἱ μαθηταί, ὅτι ἠθέλησα ἡ θέλω νὰ ὠφεληθῶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, μὲ πειράζει.

Ἐῶχομαι τὴν τελείαν ἡσυχίαν τῆς πολυπαιθοῦς πατρῶος σας καὶ μεταβολὴν εἰς τὸ καλόν. Σᾶς εἶχομαι ἕλους πανοικί καὶ μένω

Ἐνδύτης ἐν Χριστῷ

ὁ μητροπολίτης Ἰγνάτιος

Ἡ διέδοσις: Πρὸς τοὺς πανευγενεστάτους ἄρχοντας
Ἐπιτρόπους τῆς σχολῆς τοῦ Βουκουρεστίου
Εἰς Βουκουρέστι

Bibl. Acad. Rom., Paeh. DCXXX, f. 43 καὶ 24^v (ms 1068).

Bucaresti.

NESTOR CAMARIANO